

Lichocka, Halina

"O chemikach polskich doby zaborów. Szkice biograficzne", Ignacy Z. Siemion, Wrocław 1995 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 41/1, 139-141

1996

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w powietrzu, jaka ilość zapasowego ulepszanego powietrza mogła zmieścić się w tej łodzi i jaką ono miało postać.

Opis owej podwodnej podróży nie jest więc dla recenzenta całkowicie przekonywujący. Jest to jednak tylko fragment całej pracy Zbigniewa Szydły. Szerokiemu kręgowi czytelników w różnych krajach udostępnia ona prawdziwy życiorys Michała Sędziwoja, analizę wszystkich jego dzieł, angielskie ich tłumaczenia lub przynajmniej streszczenia, przedstawia tło działalności i wpływy publikacji tego badacza, a także zbiera dane o różnorodnych ich wydaniach i tłumaczeniach. Stanowi zatem dla nich wartościowe źródło informacji.

Autor tej monografii, Zbigniew Szydło urodził się w Londynie w 1949 r. w rodzinie emigrantów polskich. Ukończył studia z zakresu chemii przemysłowej, następnie studiował historię i filozofię nauki. Z tej dziedziny obronił pracę doktorską, której tematem była postać Michała Sędziwoja. Od 1975 r. wykłada chemię w Highgate School w Londynie. Przebywając stale w Europie Zachodniej korzysta on z łatwego dostępu do zbiorów tamtejszych bibliotek, a wychowany w polskim środowisku zdaje sobie sprawę z polskich realiów okresu XVII w. Te elementy znajdują odzwierciedlenie w wysokiej wartości recenzowanej monografii poświęconej polskiemu alchemikowi.

Roman Mierzecki
(Warszawa)

Ignacy Z. S i e m i o n : *O chemikach polskich doby zaborów. Szkice biograficzne*. Wrocław 1995 Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 220 s., ilustr.

Ignacego Z. Siemiona najnowsza książka z zakresu historii nauki nawiązuje stylem retrospekcji, a nawet sformułowaniem tytułu, do dawnych wzorców piarstwa historycznego, reprezentowanych w okresie międzywojennym twórczością Władysława Lepperta i Jana Zawidzkiego. Zawiera wielki zasób informacji źródłowych, uzyskanych w wyniku poszukiwań archiwalnych w kraju i zagranicą oraz analizy oryginalnych artykułów i doniesień z europejskiej prasy naukowej, wydawanej w XIX wieku.

Książka została skomponowana jako zestaw esejów poświęconych kilkunastu chemikom, którzy w swoim czasie uzyskali pewien rozgłos dzięki własnym osiągnięciom badawczym, a którzy obecnie prawie całkiem poszli w zapomnienie. Z mroków zapomnienia wydobywa Autor ich postacie i przedstawia w kontekście towarzyszących im realiów, to jest poglądów kształtujących obraz chemii teoretycznej oraz stosowanych metod i technik badawczych. W ten sposób obok mnogości

mało znanych i szczegółowych danych składających się na wielowątkowe biografie, tworzy się niejako równoległy poziom narracji obejmującej zagadnienia specjalistyczne, związane z odkryciami w chemii i wyjaśniające ich istotę, co stanowi niezaprzeczalny walor tej książki. Jest to opracowanie i popularyzatorskie i naukowe zarazem.

Ponieważ historia nauki w ogóle, a nasze bogate i zbyt mało upowszechniane tradycje naukowe w szczególności, pełne są przebrzmiałych sukcesów i zapomnianych ich twórców, przyjrzyjmy się kryteriom, jakimi kierował się Autor w doborze swoich bohaterów. Wspólną cechą, widoczną już na pierwszy rzut oka, jest wierność tematyce lwowskiej. Dzieje nauki we Lwowie, dokumentowane wrocławskimi archiwaliami lwowskiego Ossolineum są bowiem niezmiennie od lat przedmiotem wielu publikacji prof. I. Siemiona. Drugą cechą są zainteresowania chemią organiczną rozumianą już jako chemia związków węgla. Stąd też, chociaż w tytule mowa jest o okresie zaborów, przedstawiony fragment dziejów rozwoju chemii rozpoczyna się w połowie XIX w. Dodatkowym uzasadnieniem przyjętej cezury, przedstawionym we *Wstępie* i w rozdziale poświęconym Augustowi Freundowi, jest odmienna specyfika wcześniej podejmowanych prac badawczych, przejawiająca się przede wszystkim w nieprofesjonalnym uprawianiu nauki przez uczonych hobbystów. Rozwój badań profesjonalnych natomiast, powiązanych ściśle z ośrodkami akademickimi, w warunkach polskich nastąpił – Zdaniem Autora – dopiero w drugiej połowie XIX w.

Zarówno ten pogląd, jak i również niedocenywanie „analitycznego” okresu chemii organicznej skłania do podjęcia wdzięcznego zadania upomnienia się o dokonania uniwersytetów w Wilnie i w Warszawie oraz Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a także ośrodka krakowskiego z czasów Wolnego Miasta. Rzecz w tym, iż trudność wykonania takiego zadania polega między innymi na jego obszerności. Dlatego też ograniczmy się tylko do przywołania publikowanych w pierwszych polskich czasopismach naukowych opisów oryginalnych badań analitycznych, prowadzonych w celu wyodrębnienia z materiałów roślinnych i zwierzęcych różnych substancji organicznych i ustalenia ich właściwości fizycznych i chemicznych. Problematyka substancjalnego składu materii żywej była również ważnym zagadnieniem, poruszonym w podręcznikach i wykładach uniwersyteckich. Poza źródłami drukowanymi, wskazują na to zachowane rękopisy składanych przez profesorów konspektów i programów nauczania, a także studenckie notatki.

Atrakcyjność tego nurtu chemii wzrosła w krajach europejskich po wyizolowaniu morfiny. Licznie podejmowane badania doprowadziły wkrótce do kolejnych odkryć alkaloidów oraz rozmaitych innych związków, które poddawane następnie reakcjom z odczynnikami stosowanymi w analizie nieorganicznej, dały początek syntezie nowych, nie występujących w przyrodzie substancji organicznych. Tak rozwijała się specjalność, nazwana później chemią związków węgla,

zanim w połowie ubiegłego wieku podjęła szybki marsz w kierunku wielkiej syntezy.

Halina Lichocka
(Warszawa)

Inżynierowie polscy w XIX i XX wieku. T. 4: Tradycje i wyzwania. Pod redakcją Bolesława Orłowskiego i Józefa Piłatowicza. Warszawa 1995 Polskie Towarzystwo Historii Techniki, 288 s.

Kolejny, czwarty już tom¹ wydany przez Polskie Towarzystwo Historii Techniki w dziele zbiorowym *Inżynierowie polscy w XIX i XX wieku* zawiera sześć artykułów o różnorodnej tematyce, odzwierciedlającej w jakimś stopniu bogactwo zainteresowań środowiska polskich historyków techniki. Obok prac o charakterze naukowym prezentuje po raz kolejny wspomnienia, tym razem z dwudziestolecia międzywojennego.

Tom otwiera opracowanie pióra Lecha Królikowskiego pod nieco prowokacyjnym tytułem *Co zawdzięcza infrastruktura techniczna Królestwa Polskiego okresowi zaborów?* Z gruntu nietypowe podejście i oparta na długoletnich badaniach, udokumentowana faktami treść składają się na interesującą, nietuzinkową całość, skłaniającą do refleksji nad złożonością procesów historycznych.

Artykuł Bogdana Pokropińskiego *Kolejki wąskotorowe Mazowsza* obejmuje całość prezentowanej problematyki, stanowiącej zamknięty już rozdział naszej historii techniki, którego początki miały miejsce ponad półtora wieku temu. Przynosi wiele interesujących, często drobiazgowych, skrzętnie zgromadzonych przez rozmiłowanego w temacie autora informacji dotyczących wielu, także całkiem prowincjonalnych, od dawna już nie istniejących i zapomnianych linii. Opracowanie poprzedza przedmowa pióra Janusza Sankowskiego.

Rozprawa Bolesława Orłowskiego *Z problematyki działań środowiska technicznego na rzecz przyszłości Rzeczypospolitej podczas drugiej wojny światowej* stanowi jedną z pierwszych prób zreferowania w sposób uporządkowany i oceny opracowywanych wówczas planów powojennej odbudowy polskiej techniki. Jest to rodzaj dość szerokiego rekonesansu po tematyce wymagającej dalszych, bardziej specjalistycznych badań. Koncentruje się głównie na dokonaniach przedstawicieli polskiego środowiska technicznego, przebywających podczas wojny w Londynie.

Artykuł Mieczysława Hutnika *Polskie osiągnięcia w dziedzinie radioelektroniki w okresie międzywojennym i po wojnie do 1980 r.* jest próbą syntetycznego przedstawienia dorobku w tym zakresie przede wszystkim w czasach PRL, traktującą okres przedwojenny jedynie jako wprowadzenie do szczegółowego opisu dokonań po roku 1945. Na uwagę zasługuje ujęcie problemowe, uwzględniające